

Edward Rymar
Pyrzyce

Stargardia
Tom VI, 2011

Duchowni i kościoły Stargardu w *Repertorium Germanicum* za lata 1378–1471

W końcu XIX wieku, pod kierunkiem Roberta Arnolda, rozpoczęto prace dla opracowania regestów, do zasobu archiwaliów kurii rzymskiej, dotyczących diecezji niemieckich od początku Wielkiej Schizmy Kościelnej (1378) do 1471 roku. To właściwie rozbudowane indeksy do zasobów kurii. Ponieważ jednak źródła papieskie sporządzano według określonego formularza, dlatego można korzystać z *Repertorium Germanicum* jak z edycji źródłowej.

Próbny tom wydano w Berlinie w 1897 roku. Zawierał dokumenty z pierwszego roku pontyfikatu papieża Eugeniusza IV. Po dyskusji postanowiono zmienić koncepcję¹. Od 1916 wydawane są kolejne tomy przez Niemiecki Instytut Historyczny (*Deutsche Historischen Institut*) w Rzymie, przy czym do tego obszaru wliczono Cesarstwo sprzed I wojny światowej, w tym znaczną część archidiecezji gnieźnieńskiej (diecezja wrocławska, lubuska, chełmińska, warmińska, większość gnieźnieńskiej i poznańskiej, duża część krakowskiej i wrocławskiej) i diecezję kamińską. To regesty kierowanych do Stolicy Apostolskiej suplik osób duchownych i świeckich, decyzje kurialne w sprawie obejmowania prebend kościelnych, werdykty papieskich audytorów w sporach o różne beneficja, w sporach osób duchownych ze świeckimi, etc. Kwerenda objęła Archivum Secretum Vaticanum, rzymskie Archivio di Stato, inne instytucje przechowujące rozproszone archiwalia papieskie (biblioteki we Florencji, Dublinie, Watykanie).

Przed drugą wojną światową wydano tomy 1-3 i weszły one szeroko do obiegu naukowego. Potem jeszcze wydano rozległy tom 4 w Berlinie w 1941/43 i 1957/8 oraz w Tübingen w 1979. W międzyczasie oczywiście wykruszała się kadra. Po nieraz wieloletniej przerwie dochodzili nowi profesjonalni pracownicy archiwalni wznawiając prace. W latach ostatnich zintensyfikowano prace, wydając w 1991 w Hildesheim, w Zürich, ostatnio w Tübingen ponownie tomy:

I za lata 1378 –1394 (Klemens VII);

II za lata 1378 – 1415 (Urban VI, Bonifacy IX, Innocenty VII, Grzegorz XII);

III za lata 1409 – 1417 (Aleksander V i sobór w Konstancji);

oraz kolejne tomy nowe:

¹ Pełny tytuł kolejnych tomów: *Repertorium Germanicum: Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation*. Zob. też rec. tomu V tego wydawnictwa przez Marka Daniela Kowalskiego w „Rocznikach Historycznych”, 71, 2005, s. 284-286.

V za lata 1431 – 1447 (Eugeniusz IV);
 VI za lata 1447 – 1455 (Mikołaj V) w 1985;
 VII za lata 1455 – 1458 (Kalikst III) w 1991;
 VIII z lat 1458 – 1464 (Pius II) w 1993;
 IX z lat 1464 – 1471 (Paweł II) w 2000.

W przygotowaniu jest tom X (czasy Sykstusa IV 1471–1484).

Repertoria wydatnie wzbogacają nas o dane biograficzne wielu duchownych, w tym interesujących nas tutaj z diecezji kamieńskiej. Nakazują sprostować i uzupełnić wiele dotychczasowych ustaleń na podstawie materiału źródłowego wytworzonego na obszarze diecezji. Materiał winien zostać bez dalszej zwłoki wprowadzony do obiegu naukowego. Niestety, badania nad duchowieństwem i kościołami diecezji kamieńskiej doby przedreformacyjnej nie są systematycznie prowadzone. Niniejszy tekst będzie tylko przykładem o ile nowego dowiedzieć się tam można o duchowieństwie i kościołach miasta Stargardu².

Pozyskany materiał skonfrontowany zostanie z dostępnym dotąd materiałem źródłowym pomorskiego pochodzenia.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY NAJŚWIĘTSZEJ MARIII PANNY

Parafia stargardzka powstała w XII w., po misji chrystianizacyjnej z 1124 roku.

Najstarszym kościołem była późniejsza kaplica św. Marcina (niżej). Patronat nad parafią w 1240 r. wraz z ziemią stargardzką przeszedł na biskupa kamieńskiego. Kościół Mariacki powstał z chwilą organizacji opodal podgrodzia miasta kolonizacyjnego, z napływającą ludnością z zachodu, a nastąpiło to do 1243 r., gdy nowa gmina otrzymała przywilej lokacyjny od Barnima I. Gdy w 1248 roku biskup ustąpił z ziemi stargardzkiej na rzecz księcia Barnima I, zachował patronat nad parafią (*ecclesiam etiam in Stargard parochialem*). Nie wiadomo kiedy biskupi zrzekli się go na rzecz zakonu rycerskiego joannitów. Musiało to nastąpić wkrótce, przed połową XIV wieku. Po 1325 r. plebanem był komtur joannitów z Suchania, w 1328 Ludolf von Hokenbeck. Od tej pory do reformacji proboszcza (nadplebana) wyznaczał – prezentował biskupowi do zatwierdzenia - mistrz prowincjonalny zakonu, od 1426 roku z siedzibą w Płońsku. Miał do pomocy trzech kapelanów i duchownego (plebana) u św. Jana (niżej). W kościele były liczne kaplice i wikariaty (ołtarze):

Główny pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny (wspomniany w 1324 r.), Wszystkich Świętych i Jana Chrzciciela, w środku kościoła przed chórem, fundowany przez mieszczanina Henninga Stolpe w 1389 roku dochodami we wsi Burzykowo; a dalej od końca XIV w. w Wysokim Chórze: Filipa i Jakuba, Trzech Króli (*trium Magorum*) fundowany w 1350 r. przez rodzinę Meynborch; kaplica Najświętszej Marii Panny (w 1403 r. przez Hasso Staden kanonika szczecińskiego, wkrótce plebana stargardzkiego; kaplica Świętej Trójcy, Aniołów i Archaniołów, z ołtarzem Najświętszej Marii Panny, 10 000 Rycerzy, 11000 Panien; św. Mateusza, (w 1404 r. przez duchownego z rodu stargardzkich Sallentinów, wikarego w Lubece) zwana

² Dotąd wiedzę o duchowieństwie Stargardu czerpano z dzieła Carla Schmidta, *Geschichte der Kirchen und Mildten Stiftungen der Stadt Stargard*, T. 1, Stargard 1878.

też kaplicą Weinholdów z Małkocina, późniejszych fundatorów, rozbudowywanej o ołtarze św. Katarzyny, św. Doroty (1413 r.), Piotra i Pawła, Szymona i Judy, Barbary, Agaty (1421 r.); kaplica Wszystkich Świętych w wysokim chórze rodu rycerskiego von der Czinne, fundowany przez duchownego Henninga z tego rodu przed 1409 r., z dochodem w Kluczewie; Wszystkich Świętych pod wielkimi organami (1494 r.); na wschód od zakrystii ołtarz św. Liwina (1491 r. przez Szymona Stormera kuśnierza; dalej kaplica św. Wawrzyńca: kaplica św. Andrzeja i Jana, Mikołaja, Marcina, Cecylii (1384 r., 1443 r.). Najświętszej Marii Panny, św. Mateusza zwana też św. Teobalda biskupa, św. Anny, Katarzyny, Małgorzaty (1432 r.); biskupa Łazarza i jego siostry Marty (1359), przez bractwo kalendowe; Świętej Trójcy i Najświętszej Marii Panny (w 1366 r. przez mieszczan z Choszczna); kaplica św. Erazma poświęcona też Najświętszej Marii Pannie, św. Bartłomiejowi, Jodokowi (w 1436 r. przez wdowę z rodziny Schönfeldów); Trzech Kropli z konpatrocinium Najświętszej Marii Panny, Świętej Trójcy, św. Anny (1443 r. przez mieszczanina Piotra Hemmelrika); kaplica św. Marcina (1496 r. przez szlachcica Piotra von Petersdorfa): kaplice: św. Bartłomieja (1491 r.), św. Wawrzyńca (1501 r.), św. Katarzyny, św. Ottona i liczne inne fundowane przez cechy, rodziny rycerskie z okolicy i bogate rodziny mieszczańskie³.

Wierni i duchowieństwo tworzyli bractwa: kalendowe (1341) maryjne, roratowe, związek pobożnych kobiet beginek (najpierw znane w 1096 r. w Holandii, od XIII wieku w Niemczech, wywodzące się od Beggi córki Pepina z Landem, która po śmierci męża w 680 r. fundowała klasztor, albo od staroniemieckiego *beggen*= *bitten*, *beten*)⁴.

W czasach, którymi się zajmujemy rozpoznaniem dotąd proboszczami byli: Paul Wardenberg (1360-1389), Jan Buslar (1364-1389), Dietrich Prasse (1386 r.), Krystian (czy Krzysztof) Sartor (Schneider) (1404 r.), Hasso Staden (ok. 1410-19, wg Schmidta od 1405 r.), Jan Lüneburg (1419-1420), Mikołaj Molner (1424 r.), Bernard Schöne (1429 r.), Godekin Rodetydekey (1442 r.) Matthias Schmidt (1476-1487), Henryk Scheybel (1490 r., 1491 r.), Erazm Wydemann (1492 r.), Gregor Schröder (1493r.), Jakub Schmidt (1502-1509 r.)⁵.

W rozpoznanym materiale w *Repertorium* (dalej w tekście RG, a dalej tom, strona/szpalta lub numer rejestru) dominują informacje o prowizjach na wikariaty (altarie):

1. Mikołaj **Darsow** dziekan kościoła kolegiackiego św. Ottona w Szczecinie⁶, z polecenia papieża Bonifacego IX 20 kwietnia 1390 r. otrzymał ołtarz św. Mikołaja w Prenzlau, chociaż posiadał ołtarz NMP w kościele parafialnym w *nova Stargard* w brandenburskiej diec. (winna być kamieńskiej!), ołtarz św. Katarzyny w kościele parafialnym w Rzeplinie w tejże diec. (sic!). i archidiakoniat rurski (wiejski) gorzowski (RG II, szp. 888)⁷.

2. Gerard **Langenhagen** z beneficjum w kościele parafialnym w Stargardzie (*nova*

³ C. Schmidt, op. cit., s. 15-26, 115, 117-125, 137-148, 154 i n.

⁴ C. Schmidt, op. cit., s. 28 i n.

⁵ Ibidem, s. 50, F. Boehmer, *Geschichte der Stadt Stargard i. Pommern*. Bd I: Geschichte der Stadt im Mittelalter, Stargard 1903, s. 345, H. Heyden, *Pommersche Geistliche vom Mittelalter bis zum 19. Jahrhundert*, Köln/Graz 1965, s. 59n.

⁶ H. Hoogeweg, *Die Stifter und Klöster der Provinz Pommern*, Stettin 1924, Bd. II, s. 595.

⁷ Zob. A. Diestelkamp, *Päpstliche Urkunden zur Geschichte Pommern von 1378-1415*. II, „Baltische Studien“, Bd. XXXVII, (N.F.), 1935, s. 275, nr 33.

Stargard), z polecenia papieża Bonifacego IX otrzymał 27 stycznia 1391 r. wikarię w Gustrow (RG II, szp. 324)⁸.

3. Henning **Bernhagen** scholastyk szczeciński (1391 r.), z prowizją 27 kwietnia 1398 r. na parafię w Wierzbnie (*Werben*) wakującą przez zgon Pawła *de Septem fratribus*, zachowując wikarię w kościele NMP w Stargardzie, kanonię w Kamieniu, beneficjum w kolegiacie kołobrzeskiej (RG II, szp. 399).

4. Mgr med. Piotr ze **Schwedt (de Sweyt)**, kanonik kolegiaty mariackiej w Szczecinie, otrzymał 13 listopada 1389 r. od papieża Bonifacego IX ekspektatywę na beneficjum w kościele NMP w Szczecinie, z zachowaniem wikariatu w kościele parafialnym w Stargardzie (*nova Stargardia*). To w 1397 r. pleban w mieście Garz n. Odrą (RG II, szp. 997).

5. Mgr Jan **Brutzezan**, kanonik kamieński, od 31 marca 1400 r. archidiakon pyrzycki, zachowując kanonie i prebendę w Kołobrzegu, wikariat przy ołtarzu św. Jakuba w kościele NMP w Stargardzie (*Novestargard*), ołtarz św. Tomasza w kościele św. Ducha w Szczecinie (RG II, szp. 577); otrzymuje 6 grudnia 1420 r. potwierdzenie dziekanii w kolegiacie kołobrzeskiej z wielką prebendą tamże, zachowując wikarię przy ołtarzu św. Tomasza w kościele św. Ducha w Szczecinie i ołtarzu św. Jakuba w kościele Mariackim w Stargardzie (RG IV, szp. 1679).

6. Mikołaj **Huge** kanonik szweryński z prowizją 27 lipca 1402 r. na wikarię w parafii miasta Rostok, zachowując parafię Nienburg w szweryńskiej diec. i wikariat w kościele Mariackim w Stargardzie (RG II, szp. 905); otrzymał 26 grudnia 1404 r. wikarię w mieście Wismar, zachowując archidiakonię Warnen w diec. szweryńskiej, wikariaty w Stargardzie, w Rostoku, kanonię w Bremie, podobnie 19 grudnia 1406 r. (RG II, szp. 1293, 1410).

7. **Henning Dosse** stanu rycerskiego z prowizją 18 listopada 1413 r. na parafię w Gogolewie (*Peghelow*), wakującą przez zgon Dietricha Hindenburga (stanu rycerskiego), prezentowany biskupowi Mikołajowi przez prepozyta Henryka Heyden i Małgorzatę przeoryszę klasztoru cysterek w Marianowie oraz Henryka Schönfeldt mieszczanina stargardzkiego, do którego należy prawo patronatu. Zachował wikarię w kościele NMP w Stargardzie i w kaplicy św. Jerzego w tym kościele (RG III, szp. 144).

8. Mgr **Henryk Bernhagen** z prowizją 16 listopada 1413 r. na wakującą parafię św. Mikołaja w Dąbiu, prezentowany przez Andrzeja opata kołbackiego, zachowując wikarię w kościele NMP i św. Jana Chrzciciela w Stargardzie (*Nouistargardis*), w kościele kolegiackim NMP w Szczecinie (RG III, szp. 147).

9. Hasson **Staden** (zob. nr 10).

10. Sigisbert **Suring** od 10 grudnia 1417 r. wikary przy ołtarzu św. Szymona i Judy *in op. Nova Stargardia* po Hassonie **Staden** (9), z zachowaniem parafii przy kościele NMP, św. Mikołaja we wsi Wierzbno (*in villa Weeben*, czyli *Werben*), wikariatu św. Gertrudy w kościele św. Jana Chrzciciela *in op. Nove Stargardzie* (RG IV, szp. 3360). Suringowie to rodzina drobnorycerska, lennicy Dewitzów z Dobrej.

11. Oldmann (właściwie Dytman) **Vuge czy Voghen**, licencjat, zachowując kanonię i wielką prebendę w kościele św. Ottona w Szczecinie, wikarię w kościele NMP w Stargardzie, w parafii w kościele św. Mikołaja w Goleniowie, 23 marca

⁸ Zob. A. Diestelkamp, op. cit., s. 278, nr 48.

1418 r. otrzymał kanonię i prebendę wielką w Kamieniu, zachowując te prebendy 4 listopada 1418 r. potwierdzony na archidiakonii w Stargardzie, znów 14 lutego 1427 r. przeciw Vleschowerowi, zachowując kanonię i mniejszą prebendę w Kamieniu, kanonię i wielką prebendę w kościele św. Ottona w Szczecinie, wikarię w kościołach NMP i św. Jana w Stargardzie (RG IV, szp. 3048,). Z nową prowizją na archidiakonię, także po rezygnacji Vleschowera z zachowaniem wikariatów w Goleniowie, Szczecinie i Stargardzie 13 września 1431 r. (RG V, nr 7391).

12. Jan **Cluze** (zob. nr 13).

13. Jan **Vle(i)schower** wikary ołtarza NMP i św. Ducha w kościele kolegiackim w Myśliborzu: otrzymuje 28 stycznia 1419 r. prowizję na wikarię w kościele parafialnym NMP w Stargardzie wakująca przez zgon Jana **Cluze** (12), zachowując archidiakonię w Stargardzie. 8 marca 1419 r. potwierdzono mu archidiakonię 12 kwietnia 1426 r. odnowiono mu wikariat w Stargardzie i inny w Goleniowie wraz z prowizją na archidiakonię. Jako wikary w kościele w Stargardzie, Myśliborzu i Goleniowie otrzymał znów 13 stycznia 1428 r., 19 czerwca, 7 lipca, 15 września 1430 r. odnowienie prowizji na archidiakoniat w Stargardzie podobnie przeciwko Oltmannowi Vughe, (RG IV, szp. 1891).

14. Ertmar **Holsten** (zob. nr 15).

15. Mgr Michał Heghestenteen (Hegenstenteen): wikary w kościele św. Jakuba, w kościele św. Mikołaja i dziekan w kolegiacie Mariackiej w Szczecinie, ponadto od 22 marca 1424 r. wikariusz w kościele parafialnym NMP w Gryficach, od 23 marca 1424 r. wikariusz w kościele kolegiackim NMP we Kołobrzegu, od 27 sierpnia 1426 r. prepozyt kolegiaty Mariackiej w Szczecinie z prowizją na kanonię i prebendę w Kamieniu, którą otrzymał 31 grudnia 1426 r. Wikarię w kościele parafialnym NMP w Stargardzie (Novestargardie) wakująca po śmierci Ertmara Holstena (14) otrzymał 22 września 1427 r., z potwierdzeniem jej 21 maja 1429 r. (RG IV szp. 2788).

16. Mikołaj Neuelinghi bakałarz „dekretów”, zachowując wikarię w kościele NMP w Stargardzie i parafię w Wierzbnie n. Miedwiem, otrzymał 28 kwietnia 1424 r. prowizję na kanonię w Kamieniu i kościele NMP w Szczecinie; co potwierdzono 14 lutego 1427 r. i 22 kwietnia 1429 r., kiedy otrzymał wikarię w kościele parafialnym św. Jakuba w Szczecinie, zachowując też prebendę w kościele parafialnym w Pasewalku, a 11 czerwca, 20 lipca 1429 r. posiadał też wikarię w kościele św. Jana w Stargardzie, w kościele parafialnym w Maszewie, ale 18 października, i 4 grudnia 1429 r. mówi się o wikarii w kaplicy św. Jana Chrzciciela oraz parafii w Wierzbnie (RG IV, szp. 2956).

17. Hasson Wulff (zob. nr 18).

18. Mikołaj Smyd duchowny diecezji kamieńskiej otrzymał 2 czerwca 1427 r. prowizję na wikarię w kościele parafialnym NMP w Stargardzie wakującą po śmierci Ertmara Holstena (14) i po sporze z Hassonem Wulff (17), potwierdzoną 28 maja 1428 r. (RG IV, szp. 3001).

19. Mikołaj Knoysol (zob. nr 20).

20. Andrzej **Borkow(e)** otrzymuje wikarię w Darłowie 27 września 1427 r. – w kościele kolegiackim w Güstrow 2 września 1428 r. – ponadto wikarię w kościele św. Jerzego w Szczecinie 20 października 1429 r. – wikarię w kościele parafialnym NMP w Darłowie 5 listopada 1429 r. – potwierdzenie kościoła parafialnego

w Pasewalku, zachowując stanowiska w Güstrow, Szczecinie i powrót do dóbr kościelnych w Stargardzie wakujących po śmierci Mikołaja **Knoysola** (19) 27 marca 1430 r. (RG IV/1, s. 76), z prowizją 26 marca 1431 r. na parafię w Pasewalku zachowując wikariat w Güstrow i fundację jałmużniczą w Stargardzie oraz prowizję na kustodię w Kamieniu, otrzymał 4 września 1432 r. jeszcze parafię w Gartz nad Odrą (RG V, nr 237).

21. Jan **Klutzen** (zob. nr 22).

22. Jakub **Vle(i)schauer** wikary w kościele parafialnym NMP w Stargardzie po śmierci Jana **Klutzen**(21), zachowując wikarię w kaplicy Świętego Ducha w Stargardzie i inne w kościele parafialnym, dyspensowany z powodu „defektu urodzenia” 2 stycznia 1430 r. (widocznie rodzice spokrewnieni) (RG IV/2, szp. 1503, 1512).

23. Jakub **Molner**: z nową prowizją na wikariat przy ołtarzu Marii Magdaleny w kościele parafialnym w Goleniowie, z zachowaniem wikarii w Stargardzie 23 lipca 1433 r. (RG V, nr 3795). Zapewne krewny proboszcza stargardzkiego Mikołaja Molnera (1424 r.).

24. Albert **Lubbego (Lubega, Luwege, Labbegow, Lubbeyo)**: 3 kwietnia 1431 r. z prowizją na kanonię i prebendę w kościele kolegiackim NMP w Szczecinie; zachowując altarię Bożego Ciała w kościele św. Jakuba w Szczecinie. Z prezenty księcia szczecińskiego po wpłaceniu czterech grzywien srebra otrzymał 29 listopada 1433 r. archidiakonię stargardzką wakującą po dziekanie kolegiaty św. Ottona w Szczecinie Oltmannie Voghe, zachowując wikarię w kościele św. Jakuba, w kościele NMP w Stargardzie, w kolegiacie w Güstrow, prowizje na kanonię w kościele NMP w Szczecinie i prebendę w Lubece; z prowizją 2 lipca 1437 r. na kanonię w Güstrow, zachowując wikariat u św. Jakuba w Szczecinie i w kościele parafialnym NMP w Stargardzie (RG V, 136).

25. Mikołaj **Wilkini** otrzymuje 26 stycznia 1436 r. beneficjum w kościele kolegiackim św. Mikołaja w Greifswaldzie, zachowując kanonię i wielką prebendę w Kamieniu, wikariat w kościele NMP w Szczecinie, w parafialnym NMP w Stargardzie, w parafialnym św. Jana w Stargardzie, w kaplicy św. Jerzego w Dąbiu. Prepozytem w Greifswaldzie z zachowaniem kanonii i prebendy w Kamieniu, kanonii i wielkiej prebendy w kościele kolegiackim św. Ottona w Szczecinie, wikariatu w kościele parafialnym NMP w Szczecinie, w parafialnym NMP w Stargardzie, w parafialnym św. Jana w Stargardzie i kaplicę św. Jerzego w Dąbiu 5 czerwca 1436 r. (RG V, nr 7338).

26. Rutger **Brinck** wyjątkowo obsypywany beneficjami (synekurami) od 1421 roku. Proboszcz w Gryficach, prepozyt klasztoru żeńskiego w Koszalinie, kanonik w Myśliborzu (1421 r.) z licznymi wikariatami, kanonik w Kamieniu (1424 r.), Szczecinie w kościele NMP

i św. Ottona (1427 r.), kustosz kamieński (1436 r.), 3 marca 1438 r. z nową prowizją na archidiakoniat pyrzycki, zachowując kanonię i wielką prebendę w Kamieniu (tj. kustodię), w kościele Mariackim w Szczecinie, wikariat w kościele kolegiackim św. Ottona w Szczecinie, w kościele NMP w Stargardzie, kościele NMP w Pasewalku, w kościele parafialnym w Chojnie, w kościele w *Tezecowen* (?) i w Darłowie (RG V,

nr 8182). Zmarł w 1444 roku⁹.

27. Mikołaj **Barwech** prepozyt kościoła NMP w Szczecinie 9 kwietnia 1450 r., został na tym stanowisku potwierdzony 24 listopada 1450 r. zachowując kanonię i prebendę w tymże kościele oraz wikarię w kościele parafialnym w Stargardzie. Otrzymał 9 stycznia 1453 r. archidiaconat w Stolp nad Pianą, zachowując kanonię i prepozyturę w Szczecinie, wikarię w Stargardzie (VI, nr 4373).

28. Jan **Kove** (zob. nr 29).

29. Mikołaj **Wulff (Wolf)** otrzymał 8 marca 1453 r. ołtarz św. Piotra i Pawła w kościele NMP

w Stargardzie wakujący przez zgon Jana **Kove** (28), z dyspensą z powodu defektu urodzenia, zachowując kaplicę Bożego Ciała w kościele NMP w Anklam i ołtarz św. Jana w kościele św. Mikołaja w tymże kościele (RG VI, nr 4623).

30. Mikołaj **Bilbeteke** (zob. nr 31).

31. Johannes **Ludeke** po wpłaceniu 2 grzywien srebra otrzymał 21 czerwca 1457 r. wikarię św. Bartłomieja w kościele parafialnym NMP w Stargardzie (*Stargard. super Ynam*), wakującą przez zgon Mikołaja **Bilbeteke** (30) (RG VII, nr 1634). Chodzi tu najwyraźniej o przedstawiciela wielkiego rodu rycerskiego von Billerbeck z lennami we wsiach na południe od Stargardu (np. Warnice).

32. Maciej (Mathias) **Wedel**, absolwent wydziału prawa uniwersytetu w Bolonii, otrzymał 16 września 1458 r. parafię w *Damniß (Dammis)*, może więc w Dąbiu, wakującą przez zgon Mikołaja Grosswyn (Goswin), zachowując archidiaconat w Stolp (nad Pianą) na 5 lat, prebendę w Kamieniu, w kościele kolegiackim św. Mikołaja w Gryfii, w kościele NMP w Stargardzie i w kościele NMP w Gardźcu (*Gartze, Garcz*), w kościele NMP w *Vrigenwalden*. (Chociwlu?) i kościele parafialnym NMP w Darłowie (RG VIII, nr 4270). To zatem będzie słynny prawnik z rodu Wedłów (linii holsztyńskiej), mgr prawa (1446 r.), archidiacon Stolp (1456-64), radca dworski książąt wołoskich Eryka II i Wacisława X, kanclerz biskupa kamieńskiego Henninga Iwena. Przyczynił się do organizacji uniwersytetu w Greifswaldzie (1456), dr prawa tamże, rektor uniwersytetu (1462). W 1465 negocjator na dworze wiedeńskim w okresie sporu z Brandenburgią o sukcesję szczecińską, zmarły podczas tej misji dyplomatycznej.¹⁰

33. Mateusz **Flakenhagen** wikary w kościele NMP w Kołobrzegu, 7 maja 1463 r. wikary w kościele parafialnym w Białogardzie; z zachowaniem wikarii w kościele NMP i kościele św. Jakuba w Szczecinie, otrzymał kościół parafialny w *Gestin* 16 września 1464 r.. Prezentowany 3 października 1465 r. w kurii na wikarię w kościele parafialnym NMP w Goleniowie, zachowując parafię w *Gestin*, wikarię w Kołobrzegu, Güstrow, Kamieniu, Białogardzie. Wikary przy ołtarzu wielkim NMP w Gorzowie 4 lipca 1465 r.; otrzymał 14 stycznia 1466 r. wikarię w kościele NMP w Stargardzie wakującą przez zgon Macieja **Wedel** (32). Wikary w Herse w kościele Heruerde w diec. Paderborn w 1466 r.; wikary w kościele miasta Chociwel (*op. Fryenwald Camin. dioc.*) 13 grudnia 1467 r. po zgonie Henninga Crusinpeter (RG IX, nr 4455).

⁹ Zob. więcej, E. Rymar, *Prałatura kapituły kamieńskiej w XII–XVI wieku. Cz. IV: Tezaurariusze, witztumowie, struktuarjusze*, „Przegląd Zachodniopomorski”, R. XXV (LIV), 2010, z. 1, s. 14 i n.

¹⁰ Zob. więcej o nim: T. Kantzow, *Pomerania. Kronika pomorska z XVI wieku*, t. II, Szczecin 2005, s. 14, przypis 9, gdzie też stosowna dalsza literatura.

34. Jakub **Boddeker** wikary w kościele kolegiackim w Kołobrzegu 3 października 1464 r. z zachowaniem jednej wikarii: w kościele parafialnym NMP w Stargardzie, w kościele parafialnym w Dobrej lub w kaplicy św. Jerzego w Dobrej (RG IX, nr 2392).

35. Jan **Konen** (zob. nr 36).

36. Antoni **Prewernow** (raczej Pribbernow, tj. „z Przybiernowa”) po wpłaceniu czterech grzywien srebra otrzymał 5 maja 1468 r. na nowo prowizję na wikarię przy ołtarzu św. Erazma w kościele parafialnym w Stargardzie, będącym pod patronatem świeckim, zwolnioną przez zgon Jana **Konen** (35) 16 listopada 1470 r. wikary w kościele kolegiackim w Güstrow (RG IX, nr 291).

37. Webelin **Putkamer** z wielkiego rodu rycerskiego środkowego Pomorza, po wpłaceniu czterech grzywien srebra od 2 maja 1468 r. z nową prowizją na wikarię w kościele parafialnym NMP będącą pod świeckim patronatem, wakującą przez zgon Jana **Kune** (35) (**Kone**) (RG IX, nr 6060).

38. Jan **Czorges** (zob. nr 39).

39. Dr dekretów Henning **Cossebade** z rodziny osiadłej w Koszalinie¹¹, z początkami kariery w 1432 r., kanonik Kołobrzegu Kamieniu i w Kołobrzegu (1450 r.), archidiakon uznamski (1452 r.), kanonik w Güstrow, Szczecinie, w 1457 r. będąc sekretarzem księcia Eryka II zostaje prepozytem kapituły kamińskiej¹², otrzymał 21 listopada 1464 r. kanonię i prebendę w kościele NMP w Hamburgu – jako prepozyt kapituły kamińskiej 29 marca 1468 r. otrzymał wikarię w kościele parafialnym w Stargardzie, wakującą przez zgon Jana **Czorgesa** (38). Kanonik w kolegiacie NMP w Kołobrzegu, kanonik z małą prebendą kościoła lubeckiego, archidiakon w Rostoku w diecezji szweryńskiej 10 maja, 1 września 1468 r. Z wikariatu w Stargardzie zrezygnował 29 stycznia 1470 r. (RG IX, nr 1790, 2410, 2916).

40. Jakub **Cremesolt** (**Cromesolt**) kleryk kamińskiej diecezji prezentowany w kurii, po wpłaceniu dwóch grzywien srebra otrzymał 4 czerwca 1470 r. prowizję papieża na wikarię w kościele NMP w Stargardzie wakującą przez rezygnację Henninga **Cossebade** (39) i wcześniej przez zgon Jana **Sorgesa** (**vel Zorgesa**, **Czorgesa**) (38), otrzymał 9 lutego 1471 r. beneficjum w kościele NMP w Rostoku (RG IX, nr 2410).

41. Mikołaj **Garden** (zob. nr 42).

42. Joachim **Block** proboszcz w Dąbiu (*Damis*) 29 stycznia 1467 r. po ekskomunikowanym Marcinie Baderze - otrzymał 15 kwietnia 1467 r. beneficjum we wsi *Smoltzen* (Smołdzino?) pod świeckim patronatem, wakujące przez rezygnację Andrzeja Glonitzen; potem tego roku beneficjum w kościele kolegiackim w Güstrow, kanonik w Kamieniu 1468 r.- z wikariatem 20 VI 1468 r. w kościele NMP w Stargardzie wakującym przez zgon Mikołaja **Garden** (41) (RG IX, nr 2561).

43. Joachim **Czogleber** (**Czilleber**) od 18 października 1465 r. wikariusz w kościele kolegiackim NMP w Kołobrzegu, otrzymał 26 listopada 1465 r. beneficjum w kościele NMP w Stargardzie wakujące po rezygnacji Mikołaja **Brockmana** (44) (RG IX, nr 2563).

¹¹ Herman w 1360 r. świadkiem przywileju księcia Wacława V, Henning wśród rycerstwa księcia Wacława VI w 1369 r., Arnold przy układzie rady miejskiej Malchina z Moltzanami w 1366 r., Andrzej rajca Koszalina w 1432, Drewes, skarbnik miejski tamże w 1441r., Herman rajca tamże w 1450 r., zob. E. Rymar, *Pralatura kapituły kamińskiej w XII-XVI wieku*, Cz. I, „Przegląd Zachodniopomorski”, R. XXIV (LIII), 2009, z. 1, s. 28, przyp. 131.

¹² Zob. E. Rymar, *Pralatura ...*, op. cit., s. 28 i n.

44. Mikołaj **Burckman** (a więc poprawnie: **Brokman, Bruckmann**) wybitny prałat diecezji kamieńskiej, kanonik kamieński z ekspektatywa od 1431 r. na wielką prebendę w Kamieniu, którą jako scholastyk otrzymał w 1437 r. (RG V, nr 6929), witztum kamieński (1440 r.), m. in. poseł do Rzymu w 1456 r. w sprawie fundacji uniwersytetu w Greifswaldzie, kanclerz księcia Eryka II (1465 r., 1470 r.)¹³ otrzymał wikariat w kościele NMP w Stargardzie wakujący przez zgon Jana **Czergesa** prezentowany przez biskupa Henninga 21 marca 1468 r. (IX, nr 4680).

45. Mgr Hieronim **Swoffheym (de Legnicz, „z Legnicy”?)**, wikary w Niemburgu (1463 r.). W 1465 r. w sporze z kolegiatą w Lipsku; duchowny w kolegiacie w Głogowie (1465 r.); prezentowany 6 września 1465 r. w kurii na kanonię i prebendę w Kamieniu, wakująca przez zgon Jana Borken; wikary przy ołtarzu w kościele NMP w Stargardzie po wpłaceniu dwóch grzywien srebra, po rezygnacji Mikołaja **Brokman (Brukman)** (44) witztuma kamieńskiego 8 czerwca 1468 r. Wikariusz w Treussdorf w bamberskiej diec. w 1468 r., w Budziszynie (1468 r.), z konsensem króla węgierskiego Macieja Korwina i przeciw królowi czeskiemu Jerzemu z Podiebradu otrzymał 5 czerwca 1470 r. beneficjum w kościele w Zgorzelcu pod patronatem króla czeskiego (RG IX, nr 2554).

46. Jan **Doryngh** prezentowany 29 stycznia 1470 r. w kurii na wikarię w kościele NMP w Stargardzie wakującą po rezygnacji Henninga **Cossebade** (39), a wcześniej przez zgon Jana **Sorgesa** (38) (RG IX, nr 2916).

KOŚCIÓŁ ŚW. JANA

Dawny kościół zakonu joannitów sprowadzonych do Stargardu w latach 1180–1187. Po przejściu parafii przez joannitów stał się w XIV wieku filialnym kościoła Mariackiego. Jak zobaczymy niżej, w aktach kościelnych z XV, bywał czasem jednak określany parafialnym. Oznacza to zatem, że *rector ecclesie* (niem. *kerkherr*) Stargardu to nadpleban z kościoła NMP.

Kościół posiadał liczne kaplice i wikariaty (ołtarze):

Bożego Ciała (fundowany w 1380 r. przez duchownego Reinolda Blocka, pod opieką Bractwa Bożego Ciała, w 1539 r. mowa o kaplicy NMP, św. Filipa i Jakuba; św. Anny, męczennika Erazma, biskupa Mikołaja, 10 000 rycerzy męczenników wspomniana w 1527 r., Mateusza Ap., św. Katarzyny (1429 r.); św. Gertrudy, Barbary i Marii Magdaleny z patronatem fundatorów, potem starszych 4 cechów (sukienników, szewców, krawców i rębaczy kości lub rzeźników) Trzech Króli (wspomniana w latach 1490-94), św. Andrzeja wspomniana 11 stycznia 1459 r.) ołtarz św. Marka wspomniany 1478 r. gdy Jan von Borcke z Żalęcina ustanowił wikarym Arnta Konowen za grzywien od stu grzywien kapitału; Trójcy Św. (*Trinitatis*) wspomniany w 1515 r.¹⁴, Wszystkich Świętych fundowany w 1382 r. przez Elżbietę, wdowę po mieszczaninie Arnoldzie Rüsekens, z patronatem rodziny, a po wymarciu Bractwa Bożego Ciała; uposażony w 1438 r. przez prepozyta Eberharda Herverta i wójta Mikołaja Schulte z klasztoru żeńskiego w Marianowie¹⁵. Przez plebana Mateusza Schmidta fundowana w wieży kaplica NMP, zwana „Schmidts

¹³ E. Rymar, *Prałatura...*, op. cit., Cz. IV, s. 1, s. 26 i n.

¹⁴ C. Schmidt, op. cit., s. 7–10 i dokumenty, s. 103, 110.

¹⁵ F. Boehmer, op. cit., s. 359 i n.

Kapele”, wspomniana w 1481 r., 1491 r.¹⁶. Obecną postać gotycką kościoł otrzymał w XV w. (1408-1464). Oto rozpoznani „nowi” duchowni:

47. Mgr **Henryk Bernhagen** (zob. nr 8) z prowizją 16 listopada 1413 r. na wakującą parafię św. Mikołaja w Dąbiu, prezentowany przez Andrzeja opata kołbackiego, zachowując wikarię

w kościele NMP i św. Jana Chrzciciela w Stargardzie (*Nouistargardis*), w kościele kolegiackim NMP w Szczecinie (RG III, szp. 147).

48. Eghard **de Guntersberg** (z wielkiego rodu z Kalisza i ziemi stargardzkiej): otrzymał 5 grudnia 1417 r. prowizję na stanowisko witztuma kamieńskiego, zachowując kanonię i wielką prebendę w Kamieniu, wikarię w kościele NMP w Szczecinie, w kościele św. Jana w Stargardzie (RG IV, szp. 620).

49. Hasson **Staden** (zob. nr 50).

50. Sigisbert **Suring** (zob. nr 10) od 10 grudnia 1417 r. wikary przy ołtarzu św. Szymona i Judy *in op. Nova Stargardia* po Hassonie **Staden** (49), z zachowaniem parafii przy kościele NMP i św. Mikołaja we wsi Wierzbno, wikariatu św. Gertrudy w kościele św. Jana Chrzciciela w Stargardzie (RG IV, szp. 3360).

51. Mikołaj Neuelinghi (zob. nr 16) bakałarz „dekretów”, zachowując wikarię w kościele NMP w Stargardzie i parafię w Wierzbnie n. Miedwiem, otrzymał 28 kwietnia 1424 r. prowizję na kanonię w Kamieniu i kościele NMP w Szczecinie; ponadto 22 kwietnia 1429 r. otrzymał wikarię w kościele parafialnym św. Jakuba w Szczecinie, zachowując też prebendę w kościele parafialnym w Pasewalku, a 11 czerwca, 20 lipca 1429 r. posiadał też wikarię w kościele w. Jana w Stargardzie, w kościele parafialnym w Maszewie, ale 18 października i 4 grudnia 1429 r. mówi się o wikarii w kaplicy św. Jana Chrzciciela oraz parafii w Wierzbnie (RG IV szp., 2956).

52. Oldmann (właściwie Dytman) **Vuge czy Voghen**, licencjat, kanonik w kościele św. Ottona w Szczecinie, wikary w kościele NMP w Stargardzie, w parafii w kościele św. Mikołaja w Goleniowie, zachowując te prebendy od 23 marca 1418 r. kanonik w Kamieniu, 4 listopada 1418 r. i 14 lutego 1427 r. potwierdzony na archidiakonii w Stargardzie, kontra Vleschowerowi, zachowując również wikarię w kościele św. Jana w Stargardzie (RG IV szp. 3048,). Z nową prowizją na archidiakonię także po rezygnacji Vleschowera z zachowaniem wikariatów w Goleniowie, Szczecinie i Stargardzie 13 września 1431 r. (RG V, nr 7391).

53. Gizelbert **Surink** (zob. nr 54).

54. Mikołaj Wyman 12 marca 1425 r. wikariusz przy ołtarzu św. Jana w kościele parafialnym św. Jana w Stargardzie, wakującej przez zgon Gizelberta Surink (53). Otrzymał 21 marca 1426 r. parafię w Grzędzicach (*Zeeuelde*), wikariat w kościele parafialnym NMP i kościele św. Jana w Stargardzie, w Dobrej (*Dabere*), wakujące po Mikołaju Hoppe (55). Wikary w kaplicy NMP w Tangermünde (diec. Halberstadt) 16 listopada 1427 r.; posiadał 13 stycznia 1428 r. parafię w Grzędzicach (*Seuelde*), wikarię w kościele NMP i w kościele św. Jana w Stargardzie po Mikołaju Hoppe (55) (RG IV, szp. 2819). Wikariusz w kościele św. Jana Chrzciciela dotąd bezprawnie zajmowanej przez Oltmanna Voge, otrzymał 17 czerwca 1430 r. prowizję na kanonię i prebendę większą w kościele kolegiackim w Stendalu, w diec. Halberstadt. z zachowaniem parafii w Przemoczcu (*Prinhusen* k. Goleniowa) (RG IV, szp. 3026).

¹⁶ C. Schmidt, op. cit., s. 9.

56. Luder Biderwant (zob. nr 57).

57. Sabell **Poltzow** z prowizją na altarię św. Trójcy w kościele św. Jana w Stargardzie wakującą przez zgon Ludera **Biderwanta** (56) przeciwko Maciejowi (Mathiam) **Prilop** (58). 8 lutego i 10 listopada 1427 r. Otrzymał 5 listopada 1427 r. wikarię w kościele parafialnym św. Mikołaja w Szczecinie, zatrzymywaną od czterech lat przez Mikołaja Boldemanna (RG IV, szp. 3329).

58. Maciej (Mathiam) **Prilop** (zob. nr 57).

59. Dietrich (*Tidericus*) **Schulten** od 1423 r. z prebendami w diec. Hobolin, Halberstadt, Brandenburg. **Verden**, otrzymał 17 maja 1428 r. parafię w Königsmarck w halbersztadzkiej diecezji, zachowując altarię św. Procesy i Martiniana w kościele św. Jana w Stargardzie. Zachowując je otrzymał 18 października 1429 r. prebendę w kościele kolegiackim św. Mikołaja w Stendal, dalszą 24 października 1429 r. przy ołtarzu NMP i św. Krzyża w kościele NMP w Gardelegen diec. Halberstadt, otrzymał 24 i 28 stycznia 1430 wikarię przy ołtarzu Marii Magdaleny i św. Erazma w kościele paraf. św. Mikołaja w mieście Bismarck, diec. Halberstadt, zachowując wikarię w Stargardzie i inne powyższe (RG IV, szp. 3527).

60. Mikołaj **Wilkini** (zob. nr 25) wikariusz w kościele kamieńskim, proboszcz parafii lub prepozytura wiejskiej św. Mikołaja w Gryfii, od 6 grudnia 1429 r. kanonikiem z wielką prebendą w Kamieniu, wakującą po rezygnacji Szymona Clouesten, zachowując wikarię w kościele NMP w Szczecinie, w kaplicy św. Jerzego w Dąbiu, w kościele parafialnym NMP i inną w kościele św. Jana w Stargardzie; ekspektatywę podtrzymano 12 lutego i 17 marca 1430 r. (RG IV, szp. 3025). Otrzymuje 26 stycznia 1436 r. m. in. wikariat w kościele NMP w Szczecinie, w parafialnym NMP w Stargardzie, w parafialnym św. Jana w Stargardzie, w kaplicy św. Jerzego w Dąbiu. Od 5 czerwca 1436 r. prepozytem kolegiaty w Greifswaldzie z zachowaniem kanonii i prebendy w Kamieniu, kanonii i wielkiej prebendy w kościele kolegiackim św. Ottona w Szczecinie, wikariatu w kościele parafialnym NMP w Szczecinie, w parafialnym NMP w Stargardzie, w parafialnym św. Jana w Stargardzie i kaplicę św. Jerzego w Dąbiu (RG V, nr 7338).

61. Maciej **Monick** (zob. nr 62).

62. Henryk **Steghelitz** (z rodziny rycerskiej z okolic Recza) otrzymał 30 października 1451 r. kanonię i prebendę w kościele kolegiackim NMP w Kołobrzegu, wakującą po Mikołaju Bruckmanie. Wikary w kościele parafialnym NMP i kościele parafialnym św. Jana w Stargardzie 16 listopada 1451 r. przy altarii, wakującej przez śmierć Macieja **Monicka** (61) (RG VI, 2047).

63. Mateusz **Fabri** joannita, pleban w Stargardzie (*Saurgarde*) 4 IV 1466 (RG IX, nr 4454).

KAPLICA ŚW. KATARZYNY

Dotąd nieznaną jako samodzielny obiekt sakralny w Stargardzie. Nie wykluczone więc, że to kaplica przy (w?) kościele parafialnym, czego jednak w RG nie zaznaczono.

64. Mgr Marcin **Busler** duchowny kamieński sekretarz i korektor: w 1402 r. wikary w kościele NMP w Neu Brandenburg (diec. Havelberg), kościołach parafialnych we Frankfurcie nad Odrą (diec. lubuska), w Mieszkowicach, kolegiacie brzeskiej (diec.

wrocławska) (II, szp. 847) otrzymuje 8 grudnia 1417 r. archidiaconat stołpecki po prepozycie kołobrzesckim Jakubie Platen (ten dotąd znany w tym charakterze dopiero z okresu luty 1419 - maj 1429), zachowując wikarię w kościołach parafialnym we Frankfurcie (diec. lubuska), kolegiackim w Brzegu (diec. wrocławska) i w kaplicy św. Katarzyny w Stargardzie. (RG IV/3, szp. 2713/4). Otrzymuje 11 marca 1427 r. kościół parafialny w Loen w kolońskiej diecezji, a 6 sierpnia 1427 r. parafię w Melenheim w tejże diecezji zachowując ją jako *rector capelle s. Katherine* otrzymał 13 sierpnia 1428 r. godność kustosza w kapitule kamieńskiej, wakującą przez rezygnację Wenera Goslera (RG IV/3, szp. 2713/4). Zrezygnował z kustodii przed 8 sierpnia 1431 r. (zob. niżej).

65. Jan **Kem(m)erer** (Kemer) kanonik kolegiaty we Frankfurcie (1418), wikary w kościele kolegiackim w Kołobrzegu, pleban w Maszewie (1419), wikary przy ołtarzu św. Katarzyny w kościele parafialnym Marii Magdaleny w Baniu i kaplicy św. Gertrudy w Pyrzycach, z zachowaniem beneficjum w Kołobrzegu; wikary przy ołtarzu św. Jana Ew. w kościele katedralnym w Kamieniu, przy ołtarzu św. Mikołaja w kościele parafialnym w Pyrzycach (1429), ponadto kustosz kapituły kamieńskiej (1430 r.), wikary kaplicy św. Katarzyny w Stargardzie 3 sierpnia 1431 r. po rezygnacji Buslera, zachowując stanowisko kustosza kapituły kamieńskiej, wikariaty w kościele kolegiackim w Kołobrzegu, w kościołach parafialnych w Baniu i Pyrzycach, a już 12 sierpnia 1431 r. z prezenty cesarza Zygmunta ponadto archidiacon choszczeński po Janie Vulgravenie (RG V, nr 4192).

KAPLICA ŚW. JERZEGO POZA MURAMI OBRONNYMI

Powiązana ze szpitalem tego miana, uposażanym przez radę (1356 r.)¹⁷. W 1409 r. duchowny z rodu rycerskiego pod Stargardem, Henning von der Zinne, fundował ołtarz ze swych dóbr w Kluczewie¹⁸.

66. Henning **Dosse**, stanu rycerskiego, z prowizją 18 listopada 1413 r. na parafię w Gogolewie (*Peghelow*), zachowując wikarię w kościele NMP w Stargardzie i w kaplicy św. Jerzego tamże (RG III szp. 144). Scholastyk kapituły kamieńskiej (1419 r.). Potwierdzony 8 marca 1425 r. na stanowisku witztuma kamieńskiego wakującą po objęciu archidiaconii dymińskiej przez Egharda de Guntersberg, zachowując kanonię i wielką prebendę w Kamieniu, wikarię w kościele parafialnym NMP, w kaplicy św. Jana Chrzciciela *infra muros*, w kaplicy św. Jerzego poza murami Stargardu (*in capella s. Georgii extra op. Stargard*), zwracając wikarię w kościołach parafialnym w Nowogardzie i Pyrzycach, w kościele parafialnym św. Jakuba w Szczecinie Otrzymał 21 maja 1429 r. potwierdzenie wicedominatu zachowując prebendę w Kamieniu, wikarię w kościele NMP i w kaplicy św. Jerzego w Stargardzie i zwrot prebend jak wyżej (IV, szp. 974/5).

67. Zygfryd **de Melsholt** stanu rycerskiego, po studiach na uniwersytetach w Pawii i Lipsku, otrzymał 23 lutego 1449 r. kanonię i prebendę wraz z prepozyturą

¹⁷ C. Schmidt, op. cit., s. 35 n.

¹⁸ F. Boehmer, op. cit., s. 365.

w kościele kolegiackim w Kołobrzegu, wakujące przez śmierć Jana Dargatza¹⁹, zachowując kanonię i prebendę w kościele kolegiackim NMP w Szczecinie i jako synekury (bez konieczności obsługi). 27 czerwca i 3 sierpnia 1452 r. wikarię w kościele parafialnym w Kołobrzegu, parafię św. Jakuba w Szczecinie, parafię św. Bartłomieja w Dyminie i kaplicę św. Jerzego w Stargardzie (RG VI, nr 5148).

KAPLICA ŚW. MARCINA

Najstarszy kościół (właściwie kaplica) Starego Miasta, na dawnym podgrodzium, grodowa po 1124, pod grodem w płn.-wsch. winklu miasta między obecnym wałem i murami. Jan Bugenhahen (1518 r.) i Daniel Cramer (1628 r.) piszą, że augustianie wzniesli klasztor na prawym brzegu Iny, *ante castrum*, bezpośrednio przed zamkiem, a więc i kaplicy. W 1493 r. na prezentację rady wikarię w kościele św. Marcina po Mikołaju Borwech otrzymał Jan Kerkow, syn burmistrza. W wizytacji z 1539 r. mowa o 872 grzywnach jej dochodów. Wspomniana w 1503 r., w 1510 r. Spalona podczas pożaru miasta w 1635 r. Wspomniana w 1698 r., a w latach 20. XVIII – znielowano ruiny²⁰. Teraz otrzymujemy bodaj najstarszą wzmiankę źródłową.

69. Paweł Zouenbroderey (?) duchowny diec. kamieńskiej otrzymał 11 lipca 1418 r. potwierdzenie kaplicy św. Marcina w obrębie miasta Stargardu (*capelle s. Martini infra m. op. Stargarden*), wakującą przez śmierć (68) Dietricha Sukowa (RG IV, szp. 3099).

KAPLICA ŚW. GERTRUDY

Założona w 1413 roku przez duchownego Henninga Pansina von Guntersberga na terenie tzw. Werder²¹. Ołtarze boczne w kościele klasztornym: Aniołów i 11 000 Dziewic z 1347 r.; św. Stefana, Wawrzyńca, Jodoka, Ignacego, Sebastiana i Krzysztofa, poświęcone przez biskupa Filipa w 1371 r.; św. Katarzyny ufundowany przez Wedłów z uposażeniem w Dalewie; NMP i Anny z 1499 r., św. Krzyża²²; Marii Magdaleny i Gertrudy fundowane w 1413 roku²³.

70. Ulryk **Bolte** wikary w kościele NMP Szczecin (1433), otrzymał 12 VIII 1435 kaplicę św. Gertrudy w Stargardzie wakującą przez zgon (71) Henninga **Pausyn** (widocznie Pansina, z rodziny rycerskiej ziemi stargardzkiej) i (72) Jakuba **Westfali** (RV, nr 8926).

71. Henning **Pausyn** (zob. nr 70).

72. Jakub **Westfal** (zob. nr 70).

¹⁹ Dotąd wiedzieliśmy, że Jan Dargatz był prepozytem kołobrzeskim w kwietniu 1431 r. (RG I, nr 636) do 8 lutego 1447 r., a jego następca Dietrich Wend wspomniany w 1449, zmarły w lipcu nieznanego roku (H. Hoogeweg, op. cit., I, 370 za H. Riemann, *Geschichte der Stadt Kolberg*, Kolberg 1924, Beilage, s. 42, przy czym R. Klempin, *Diplomatische Beiträge zur Geschichte Pommerns aus der Zeit Bogisłafs X*, Berlin 1859, s. 418 dawał r. 1451.

²⁰ J. Bugenhagen, *Pomerania*, hg. O. Heinemann, Stettin 1900, księga III, rozdz. 8; D. Cramer, *Die Grosse Pomrische Kirchen-Chronikon*, Stettin 1628, księga I, rozdz. 12; R. Klempin, *Diplomatische*, op. cit., nr 872: 1493 r.; F. Boehmer, op. cit., s. 363; C. Schmidt, op. cit.

²¹ C. Schmidt, op. cit., s. 40.

²² Ibidem, s. 34, 35.

²³ F. Boehmer, op. cit., s. 363.

KAPLICA ŚW. DUCHA POZA MURAMI PRZED BRAMĄ PYRZYCKĄ

Kaplica szpitalna wspomniana w 1364 roku. Posiadała ołtarze św. Anny, św. Mikołaja pod opieką bractwa kalendowego, NMP, Wszystkich Św. pod patronatem rady, bractwo Bożego Ciała, miłosierdzia (1492 r.), maryjne (1488 r.).

73. Mikołaj Helmslegher otrzymał 18 października 1429 r. wikarię (*in eccl. s. Spiritus*) w Stargardzie (*Nyenstargharde*) (RG IV, szp. 2907).

74. Jakub **Vle(i)schauer** wikary w kościele parafialnym NMP w Stargardzie po śmierci Jana Klutzen, zachowując wikarię w kaplicy św. Ducha w Stargardzie i inne w kościele parafialnym, dyspensowany z powodu „defektu urodzenia” 2 stycznia 1430 r. (widocznie rodzice spokrewnieni) (RG IV/2, szp. 1503, 1512).

Obok kaplicy św. Ducha była ongiś mała **kaplica św. Erazma**, ufundowana przez Wedłów z Krępcewa, wspomniana w 1470 roku²⁴.

Kaplica szpitalna św. Jobsta na przedmieściu przy ul. tego świętego założona w 1438 r. przez burmistrza Hansa Warnowa, wspomniana w 1439 r., 1461 r., szpital z 1449 roku²⁵. **Kaplica św. Jakuba** przy Bramie Wałowej wspomniana 1440 r., 1590 roku²⁶.

Kaplica Pielgrzymów (Jeruzalem) przed Brama Pyrzycką²⁷ zapewne z XIV w. tak daleko od miasta jak Golgota od Jerozolimy, zapewne powstała po pielgrzymce mieszkańca do Ziemi Świętej²⁸.

KLASZTOR AUGUSTIANÓW

Nie powstał w 1199 r. (D. Cramer), czy 1182 r. (J. Micraelius), jak długo powtarzano za najstarszym kronikarstwem pomorskim, a co wcześniej w XVI w. utrwalił na długo Tomasz Kantzow, bo ten zakon eremicki powstał w 1256 r., w Stargardzie wspomniany 1289/91, a mógł tu powstać ok. 1270 roku²⁹. Ich kościół, z chórem zapewne z ok. 1311 roku, szczycił się relikwiami św. Jana Chrzciciela (1347 r.), Aniołów, 11 000 Dziewic (1385 r.) i innymi³⁰. Były ołtarze św. Kwiryna, św. Krzyża, NMP, św. Trójcy, św. Katarzyny, Aniołów, 11 000 dziewic (1357 r.), św. Stefana, Wawrzyńca, Jodoka, Ignacego, Sebastiana i Krzysztofa (1472 r.), Zwiastowania NMP i św. Anny (1500 r.)³¹. Teraz poznajemy jeszcze duchownych:

75. Mateusz **Czub** brat zakonu augustianów z domu stargardzkiego, na prośbę biskupa Henninga Iwena, księcia Eryka II oraz burmistrzów i rajców Stargardu, przyjęty do szpitala św. Jana 10 września 1457 r. (RG VII, nr 2105 s. 238).

²⁴ Ibidem, s. 293, 364 i n.

²⁵ Ibidem, s. 293, 366, C. Schmidt, op. cit., s. 40 i n.

²⁶ C. Schmidt, op. cit., s. 42.

²⁷ Ibidem, s. 363, R. Klempin, *Diplomatische...*, op. cit., s. 770.

²⁸ C. Schmidt, op. cit., s. 39.

²⁹ H. Hoogeweg, II, s. 401 i n., zob. więcej E. Rymar, *Augustyn ze Stargardu zwany niegdyś Angelusem: Protokół – Kamieńska kronika – Rodowód książąt pomorskich*. Przeł. E. Buszewicz. Koment. E. Rymar, Stargard 2008, s. 8 i n.

³⁰ F. Boehmer, op. cit., s. 374.

³¹ H. Hoogeweg, op. cit., II, s. 411.

76. Jan **Daniclis** mnich augustiański *in Nova Stargardia* 2 V 1450³².

ARCHIDIAKONAT I OFICJAŁAT STARGARDZKI

Archidiakonaty powoływano w diecezjach dla jurysdykcji nad duchowieństwem, egzaminowania, instalowania, zdejmowania w imieniu biskupa. Archidiakon to zarazem oficjał generalny do osadzania duchowieństwa, rozstrzygania sporów. Nowy podział na archidiakonaty wprowadził w 1303 roku biskup kamieński Henryk von Wachholz. Powołał wtedy obok „prepozytury wielkiej” (archidiakonatu kapituły kamieńskiej) oraz prepozytury kołobrzesckiej, cztery archidiakonaty: dymiński, uznamski, wolinski i stargardzki. Ten ostatni, początkowo z siedzibą w Wierzbnie, zwany zrazu archidiakonatem wierzbneńskim (*archidiaconatus Werbenensis*), powołany dla ziemi stargardzkiej, dóbr cystersów kołbackich na zachód od Miedwia, aż po Dąbie włącznie, po ziemię pełczycką, pyrzycką, bańską i widuchowską, granice brandenburskiej Nowej Marchii. Funkcje archidiakonów pełnili kanonicy kapituły kamieńskiej. W 1444 r. biskup Zygfryd von Buck połączył go z thesauratem kamieńskim. Oficjał administrował i nadzorował duchowieństwem podczas wyjazdów archidiakona, albo z powodu innej jego nieobecności (wacatu).

Znanymi dotąd archidiakonami³³ niżej oznaczeni*. Na podstawie RG tudzież lokalnych zasobów źródłowych wprowadzić możemy istotne uzupełnienia w latach 1370-1470.

* Jan **de Startze** (v. Sterz) kanonik kamieński w 1313 r., i archidiakon w latach 1314-1315³⁴.

- Dobiesław **de Gristow** (z Chrostowa) w 1322 r. zarazem kanonik kamieński³⁵.

- mgr Konrad **Schrifer, Schuver** (wierzbneński) w 1331 roku³⁶.

77. Mikołaj (de) **Schwanebeck** z rodziny rycerskiej, notariusz i kapelan księcia Warcisława IV wologoskiego (1309, 1323), kanonik kamieński; tezaurariusz kamieńskiej kapituły (1324– do usunięcia w 1329 r.), archidiakon w latach 1332–1342³⁷.

Gerard v. **Heidebreck** kan. kam., *archidiaconus banni Stargardensi*. (1358 r.)³⁸.

*Henryk (**von**) **Brüsewitz** (1368-1370).

*Henryk **Polzenhagen** (1370).

*Gerard von Ber[e]nhagen (1385, 1400)³⁹.

³² *Repertorium Poenitentiarie Germanicum. Verzeichnis der in den Supplikenregistern der Pönitentiarie vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches.* Hrsg. Vom Deutschen Historischen Institut in Rom (dalej: RPG), Tübingen 1999, t. II, nr 246.

³³ F. Boehmer, op. cit., s. 343; R. Klempin, op. cit., s. 425; A. Allendorf, *Die Archidiakonate des Bistums Cammin. Ein Beitrag zur Kirchengeschichte*, Berlin 1927, s. 560; C. Schmidt, op. cit., s. 44 i 49.

³⁴ *Pommersches Urkundenbuch* (dalej: PUB), Bd. V, Stettin 1903, nr 2773, 2775, 2888, 2889, 2936.

³⁵ PUB, Bd. VI, Stettin 1906, nr 3590, 3594.

³⁶ PUB, Bd. VIII, Köln 1961, nr 4923.

³⁷ PUB, Bd. IV, Stettin 1902, nr 2562; PUB, Bd. V, Stettin 1903, nr 2681, 3377; PUB, Bd. VI, Stettin 1906, nr 3675; PUB, Bd. VII, Stettin 1934-1940 (1958), nr 4508–9; A. Gut, *Personel kancelarii książąt pomorskich do połowy XIV wieku*, „Przegląd Zachodniopomorski”, R. XIV (XLIII), 1999, z. 1, s. 85 i n., E. Rymar, *Pralatura...*, op. cit., Cz. IV, s. 10.

³⁸ PUB, Bd. II, Stettin 1881, s. 363.

³⁹ A. Allendorf, op. cit., s. 56.

78. Andreas **Wolbeke** wystąpił przy czynności (6 listopada 1379 r.)⁴⁰.

*Gerard **von Ber(e)nhagen** (1385 r., 1400 r.).

79. Ludwik **v. Everstein** z hrabiów Nowogardu (1418 r.), dotąd nieznan w rodzie.

80. Wisław (Wytslaus de Euersteyn) z hrabiów Nowogardu⁴¹: zgromadził fundacje jałmużnicze w Stargardzie zamieniając je (bo via permutare) 21 stycznia 1419 r. z Janem Vlysheuer za ekspektatywę na archidiakonię stargardzką (z kanonią kamieńską), zachowując wikarię ołtarza NMP i Św. Ducha w kościele kolegiackim w Myśliborzu (RG IV, szp. 3805). Wisław z rodu Eversteinów nowogardzkich, syn Ludwika I. Zrezygnował z archidiakonii przed 20 listopada (1425 r.) (niżej), w latach 1438-1447 przebywał w Danii⁴².

81. Oldmann (właściwie Dytman) Vuge czy Voghen, licencjat, zachowując kanonię i wielką prebendę w kościele św. Ottona w Szczecinie, wikarię w kościele NMP w Stargardzie, w parafii w kościele św. Mikołaja w Goleniowie, 23 marca 1418 r. otrzymał kanonię i prebendę wielką w Kamieniu, zachowując te prebendy 4 listopada 1418 r. potwierdzony na archidiakonii w Stargardzie, 20 listopada 1425 r. potwierdzony na archidiakonii w Stargardzie wakującej po Ludwiku de Everstein z Nowogardu i rezygnacji Wisława z Nowogardu, przeciwko Janowi Vleschower, zachowując wikarię w Kamieniu, NMP Szczecin, z nową prowizją 14 lutego 1427 r. kontra Vleschowerowi, zachowując kanonię i mniejszą prebendę w Kamieniu, kanonię i wielką prebendę w kościele św. Ottona w Szczecinie, wikarię w kościołach NMP i św. Jana w Stargardzie (RG IV, szp. 3048). Z nową prowizją na archidiakonię także po rezygnacji Vleschowera z zachowaniem wikariatów w Goleniowie, Szczecinie i Stargardzie 13 września 1431 r. (RGV, nr 7391) Funkcję pełnił w 1440 roku⁴³.

82. Jan **Vle(i)schower** wikary ołtarza NMP i św. Ducha w kościele kolegiackim w Myśliborzu: otrzymuje 28 stycznia 1419 r. prowizję na wikarię w kościele parafialnym NMP w Stargardzie wakującą przez zgon Jana Cluze, zachowując archidiakonię w 8 marca 1419 r. w Stargardzie potwierdzono mu archidiakonię, wakującą przez rezygnację Wisława de Everstein hrabiego z Nowogardu, zachowując wikarię w Myśliborzu, odnowiono mu 12 kwietnia 1426 r. wikariat w Stargardzie i inny w Goleniowie, wraz z prowizją na archidiakonię. Jako wikary w kościele w Stargardzie, Myśliborzu i Goleniowie otrzymał 1 sierpnia 1427 r. odnowienie prowizji na archidiakoniat w Stargardzie wakujący przez rezygnację Wisława (Wentslai) de Euersten i Mikołaja **Wyman**, będących dotąd w sporze z Oltmannem Voghen i znów 13 stycznia 1428 r., podobnie przeciwko Oltmannowi Vughe, 19 czerwca, 7 lipca, 15 listopada 1430 r. (RG IV, szp. 1891); archidiakonem 7 lipca 1432 r. przez papieża Marcina V przeciwko ekskomunikowanemu Oltmanowi Vuge (RG V, nr 4526).

⁴⁰ Regesten zu den Urkunden des Domkapitels Kolberg (Arch. Państw. Szczecin- Zbiór starych inwentarzy nr 1131, dalej: RKK) nr 179.

⁴¹ E. Rymar, *Eversteinowie pomorscy na Nowogardzie i Maszewie. Podsumowanie badań genealogicznych*, „Przegląd Zachodniopomorski”, R. XIII (XLII), 1998, z. 4, s.71.

⁴² G. Rudolpson, *Geschichte Naugards und seiner Umgegend und der Grafen von Eberstein*, Berlin 1911, s. 39, 362, A. Hofmeister, *Zur Genealogie der Grafen von Everstein in Pommern*. „Monatsblätter der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertumskunde“, Jg. 51, 1937, nr 2, s. 20.

⁴³ C. Schmidt., op. cit., s.197; A. Allendorf, op. cit., s. 56.

*Bernard Schonen 1429 (tylko Schmidt).

*Oficjał: Mikołaj Hoppe 1432 (Schmidt), ale właściwie to **Coppe** (zob. niżej).

83. Adam **de Dow (Dolo)** stanu rycerskiego (*de mil. Gen.*) kanonik z wielką prebendą w Butzow (diec. Schwerin) (1437 r.), wikary w kościele katedralnym w Kamieniu 28 czerwca 1438 r. kanonik w Kołobrzegu (1444 r.); ponadto wikary przy ołtarzu św. Anny w kościele parafialnym św. Jakuba w Szczecinie 27 października 1445 r., archidiakon 19 stycznia 1446 r. (RG V, szp. 8).

84. Albert **Lubbego (Lubega, Luwege, Labbegow, Lubbeyo)**: 3 kwietnia 1431 r. z prowizją na kanonię i prebendę w kościele kolegiackim NMP w Szczecinie, zachowując altarię Bożego Ciała w kościele św. Jakuba w Szczecinie Z prezenty księcia szczecińskiego po wpłaceniu czterech grzywien srebra otrzymał archidiakonię wakującą po dziekanie kolegiaty św. Ottona w Szczecinie Oltmannie Voghe, zachowując wikarię w kościele św. Jakuba, w kościele NMP w Stargardzie, w kolegiacie w Güstrow, prowizję na kanonię w kościele NMP w Szczecinie i prebendę w Lubece 29 listopada 1433 r.; z prowizją na kanonię w Güstrow, zachowując wikariat u św. Jakuba w Szczecinie i w parafialnym NMP w Stargardzie 2 lipca 1437 r. (RG V, 136).

85. Otton **de Wetze (de Dewütze)** z rodu rycerskiego (*de mil. gen.*) archidiakon 30 czerwca 1449, kontynuujący wtedy studia uniwersyteckie prawnicze i teologiczne; 19 maja 1450 r. i 10 listopada 1450 r. otrzymał potwierdzenie archidiakonatu., po wpłaceniu ośmiu grzywien srebra, zachowując kanonie w kościele kamieńskim⁴⁴.

To Otton, przedstawiciel pomorskiego rodu von Dewitz z Dobrej Nowogardzkiej. Dotąd nie był znany. Może był synem Gerarda II z lat 1384-1417 (1437), Ulryka VI z lat 1378 - 443, ale możliwe są inne filiacje wobec sporego rozrodzenia panów na Dobrej Nowogardzkiej⁴⁵. Był archidiakonem krótko, zmarł przed 14 października 1452, tego dnia bowiem prowizję na archidiakonię wakującą skutkiem śmierci *Otonis de Witze*, otrzymał:

86. Mikołaj **Cope (Cappe)** kanonik kamieński (1447 r.), otrzymał 30 listopada 1449 r. wikarię ołtarza św. Mikołaja w kościele kolegiackim NMP w Kołobrzegu, w 1452 r. kanonię w Lubece (RG VI, nr 4401). Zachowując archidiakonię w Stargardzie (*Targarden*) 17 czerwca 1455 r. i wikarię w kościele parafialnym w Darłowie, otrzymał 9 kwietnia 1456 r. wikarię w kościele św. Ottona w Szczecinie⁴⁶, (RG VII, nr 2193). Zmarł przed 18 stycznia 1465 r. (niżej)⁴⁷.

*Konrad Kolter oficjał (1456 r.).

*Jan von Lepel (1458 r.).

87. Marcin **Molner**, bakałarz obydwóch praw, prezentowany w kurii 3 października 1464r. na wikarię w kościele parafialnym św. Jakuba w Szczecinie i kaplicę w Kamieniu, z zachowaniem parafii NMP w Lyno w diec. trydenckiej, kanonii i dziekaniu w kościele kolegiackim św. Mikołaja w Gryfii, wikarii w kościele parafialnym w Pasewalku (też diec. kamieńska), kaplicy św. Ducha

⁴⁴ RPG II, nr 44: 30 VI 1449 r.; RG V, nr 2217: 19 V 1450, nr 4671: 10 XI 1450 r.

⁴⁵ Zob. E Rymar, *Osiem pierwszych generacji pomorskich rodu Dewitzów z Dobrej Nowogardzkiej (XIV–XVI w.)*, „Przegląd Zachodniopomorski”, t. XVI (XLV), 2001, z. 4. s. 37 i n. i tabl. po s. 70.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Zatem nie istniał Mikołaj Hoppe, archidiakon w 1466 r. jak C. Schmidt, op. cit., chodzi bowiem o Cope. Nie jest wykluczone jednak, że w kurii rzymskiej wadliwie zapisywano jego nazwisko.

w Świdwinie, wikarii w kościele kolegiackim NMP w Kołobrzegu, wikarii w kościele kolegiackim NMP w Szczecinie. Już 19 grudnia 1464 r. ten dostojnik prezentowany w kurii na scholasterię w kapitule kamieńskiej po śmierci Jana de Borcke (*Boterkeis*), z zachowaniem powyższych beneficjów (ale jeszcze wymieniono kaplice we Frankfurcie n. Odrą w diec. lubuskiej i wikarię św. Krzyża w Nordhausen w diec. mogunckiej) 16 lutego 1465 r. prezentowany na archidiaconat w Stargardzie wakujący przez śmierć Ottona **Dettunze** (85) (więc Dewitza) i Mikołaja **Cope** (86) (IX, nr 4422).

88. Mgr Piotr **Schoneuelt/Schönfeld** z prowizją na archidiaconat wakujący przez zgon Mikołaja Copen (86) 18 stycznia 1465 r.; z kanonią i prebendą w Kamieniu wakującymi po dziekanie Wincentym Verghmyn 10 kwietnia 1466 r. (RG IX, nr 5273). Najznamienitszy z archidiaconów stargardzkich, wiele lat 1475–1480 stojący na czele opozycji wobec wybranego przez kapitułę kamieńską biskupa – postulata Ludwika z Eversteinów nowogardzkich. Zmarł w 1482 roku⁴⁸.

* Dr teol. Marino **de Fregeno**, od 1479 r. biskup kamieński, mimo prezenty na stanowisko kanonika lubeckiego Wilhelma **Westphala**, przejął sam funkcję archidiaconalną i pełnił ją w latach 1482–1486, czyniąc swym zastępcami upęnomocnionymi: dziekana kołobrzesckiego Joachima **Blocka** i dr praw Wawrzyńca **Bockholtza** z Gryfii, od 1484 r. wikariusza Piotra **Bleicha**⁴⁹.

*Dietrich de Schulenburg I (1492-+ 1493). Biskup Benedykt w 1492 r. odnowił połączenie archidiaconatu z thesaurariatem kamieńskim po śmierci Schulenburga. W 1493 r. objął go Bernard Oeldershausen czy Obbershausen, co spotkało się z wetem księcia Bogusława X i co zyskało w 1494 r. akceptację papieską⁵⁰. Kustosz kamieński Henryk Lewin 27 stycznia 1494 r. złożył w Rzymie suplikę w sprawie ponownego połączenia archidiaconii z kamieńską kustodią. Aleksander VI zlecił wykonanie tego biskupowi po śmierci Schulenburga i rezygnacji kustosza Gerlicha, o czym dowiadujemy się z confirmacji tej decyzji przez papieża Juliusza II 26 listopada 1503 roku⁵¹. Lewin kustoszem i archidiaconem 30 marca 1504 r., do śmierci w 1511 roku⁵².

Późniejsi teaurariusze (i archidiaconi): Henryk von Güntersberg 1520 r., 1539 roku⁵³. Faktycznie archidiaconią w czasach Lewina i Güntersberga administrowali jednak oficjałowie: Konrad Wilde (1493 r.), David Kuckuck, archidiacon Choszczna (1501 r.), Michał Schönbeck (1508 r.), Piotr Weger (1520 r.), Jodok Suckow (1528 r.). Późniejsi kustosze kamieńscy już tylko Późniejsi ramach Kościoła zreformowanego.

⁴⁸ C. Schmidt, op. cit., s. 45-47, 197-212, ale już 27 grudnia 1481 r. wikarię w kościele kolegiackim w Kołobrzegu po śmierci Piotra Schonfelda archidiacona stargardzkiego, przekazano Piotrowi Smid (RKK, nr 249-250).

⁴⁹ C. Schmidt, op. cit., s. 47 i n., 208–211.

⁵⁰ A. Allendorf, op. cit., s. 56; C. Schmidt, s. 48.

⁵¹ Regesten zu den Urkunden des Bistums Kamin (Arch. Państwowe Szczecin-Zbiór starych inwentarzy, dawny numer 6, dalej: RBK), nr 956a, 1135.

⁵² RBK nr 1142, 1261; E. Rymar, *Pralatura...*, op. cit., Cz. IV, s. 17 i n.

⁵³ E. Rymar, *Pralatura...*, op. cit., Cz. IV, s. 18.

Zusammenfassung

Die Geistlichen und die Kirchen in Stargard in *Repertorium Germanicum* für die Jahre 1378-1471

Ende des 19. Jahrhunderts fing man an die Regesten aus den vatikanischen Beständen für die Jahre 1378-1471 auszuwerten. Eigentlich sind das die ausgebauten Indexe der Römischen Kurie. Weil die päpstlichen Quellen nach einer bestimmten Vorlage ausgefertigt wurden, kann *Repertorium Germanicum* so wie die Quellen verwendet werden. Seit 1916 veröffentlicht das Deutsche Historische Institut in Rom die folgenden Bänder, wobei zu diesem Bereich auch das Kaiserreich aus der Zeit vor dem Ersten Weltkrieg angerechnet wurde, dazu noch ein Teil des Erzbistums von Gniezno (Gnesen) (Diözese Breslau, Lebus, Kulm, Ermland, Großteil der Diözesen Gniezno und Poznań (Posen), ein Teil der Diözesen Krakau und Breslau) und die Diözese Kamień (Cammin). Es handelt sich um die Regeste mit den Entscheidungen der Kurie über Pfründen, Urteile der päpstlichen Auditoren bei der Streitereien um die Benefizien, bei der Streitereien der Geistlichen mit den Leien, etc. Die Quellenanfrage umfasste Archivum Secretum Vaticanum, römisches Archivio di Stato, und die anderen Institutionen, wo die zerstreuten päpstlichen Dokumente aufbewahrt werden (Bibliotheken in Florenz, Dublin, Vatikan). Zurzeit wird Band X. vorbereitet (die Zeiten des Sixtus IV. 1471-1484).

Die Repertorien liefern uns biographische Einzelheiten aus dem Leben vieler Geistlichen, darunter auch der von der Camminer Diözese, die für uns hier von besonderem Interesse sind. Sie fordern Berichtigung und Vervollständigung vieler bisheriger Erkenntnisse in Anlehnung an Quellenmaterial aus der Diözese. Der vorliegende Text ist nur ein Beispiel dafür wieviel neues man über Klerus und Kirchen in Stargard erfahren kann. Das gewonnene Material wurde dem bisher zugänglichen pommerschen Quellenmaterial gegenübergestellt.